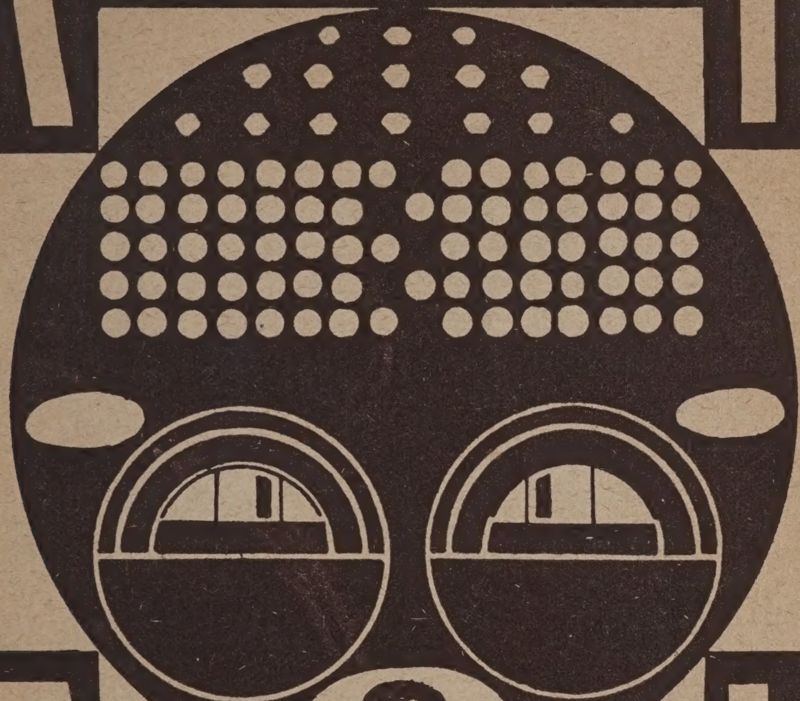
МИКОЛА МАТЯШ.

КОРОВ'ЯЧІ ДІТИ

Н. Б. СОКОЛОВ.

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

МИКОЛА МАТЯШ

КОРОВ'ЯЧІ ДІТИ

ОПОВІДАННЯ

АВТОРИЗОВАНИЙ ПЕРЕКЛАД
ВОЛОДИМИРА БУРЯЧЕНКА

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
1925

З ТВОРІВ
АСОЦІЯЦІЇ ПРОЛЕТАРСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ
„ПОТОКИ ОКТЯБРЯ“

Губліт. № 5843. Друга Державна друкарня ім. т. Леніна, Одеса, Пушкин вул. 18. Тел. 5-49
Замова № 2205. — 10.000 примірн.

Хто вони?

Хто вони, де вони?

Ви неначе багато років живете у великому портовому місті, та не знаєте, що це таке Коров'ячі діти?

Будь ласка! Їх соціяльне походження? Так, вони — ці діти, звичайно, не мають нічого спільного з коровою, цією м'якосердою твариною.

Ви розчаровані з того, що вони не справжні Коров'ячі діти, але нічого: потерпіть та все взнаєте.

Треба вам тільки спуститися у порт, підійти ближче до набережжя, до пароплавів, вугільщиків, нафто-наливних—не бійтеся, що трохи замажетесь, — от тутечки ви їх побачите, але дивитися треба у всі чотирі, а, може, у вас бінокль чи лорнет?

О, тоді ви, звичайно, побачите, що вони такі, як і всі инші людські діти.

Не дивуйтеся: спочатку для незвичайного ока буде чудно, як це так по трапу з пароплаву котяться лантухи та лантушки з вугіллям.

— Дивно, — подумаєте ви, — лантухи самі по трапу котяться?

І коли ви людина „великорозумна", то зараз-же почнете уважно згадувати винахідника лантухів - самоходів, і така вже звичка, замислившися, закриєте одно око, а щоб напружити пам'ять, візьмете себе великим та вказуючим пальцем за кінчик носу; в цей момент підкотиться вищезгаданий лантух та почуєте голосне:

— Гей, чудило! Стій там, іди сюди, неси цигарку!

Ви приходите до пам'яти та бачите перед собою цілий вугільний склад.

Найближчий лантушок починає ворушити рученятами, що несподівано з'явилися; цього мало: ви приглядаєтеся та бачите щось біле. Біле — це зуби коров'ячих дітей. Трудно не помітити після цього оченят, що блискають вогнем призирства, виміряють вас з ніг до голови, і коли діти подивляться на вас та сплюнуть на бік — не сердьтеся, — виходить, вас приймають за лягавого, панича.

А потім почуєте дитячий голос, цілий хор дитячих голосів, які співають вам:

„Гал зих ан"

та инші портові пісні.

Вам не подобається? Ви почуваєте в них майдан, вулицю? Так, звичайно! Здебільша вони й народилися на вулиці чи в „баржані" [1]), а в найкращому випадку в приюті Маразлі на Приморській, якого засновано року 1896 баронесою Маразлі на спогад про смерть улюбленої болонки.

Вони розхапали у вас два десятки цигарок, закинули вашого бриля в море, тоді дали вам спокій, а вам здавалося, що вони злі діти; але стежте за ними, от і побачите, як вони для вашої втіхи, всі як один, поплигають у море, в чому тільки стоять, у своїх лахміттях.

Вони завжди, щоб не гаяти часу, купаються в робі [2]).

Зведіть очі до неба й спиніть погляд на перехрестю грот-мачти, і ви побачите десяток з них, що сидять на реях. Ви зараз почуєте вигук вартового матроса, і вони важким каменем шубовсть у воду.

— Адже-ж щогла висока, можна вбитися, — промайне у вас думка.

— О, так! Скільки хочете. Хіба мало їх на дні бухти? Ви бачите, найспритніший пірнув з висоти. Ви стежите, де й коли він випірне? Будьте певні — випірне дуже далеко (вони плавають, як риби) або й зовсім не випливе, як це було не так давно з Васюком Ковбасою; пірнув, послав привітні бульки — та й капут.

Ось бачите? Ви вже прихильні до них, хочете знати, хто вони, що вони роблять, чим займаються? Будь ласка, слухайте уважно.

---

[1]) Ночліг.

[2]) Одежа.

...пірнув, послав привітні бульки — та й капут.

Ви не могли не помітити з краю набережжя складеного струменту: мотики, молоточки, шкрабачки довгі, сталеві, залізні ломики та инший струмент.

Так, вони, ці діти, як бачите, працюють: очищають накип, нагар та всяку нечисть, посеред котлів цих гігантів-пароплавів та маленьких котликів на катерах, що бігають в порту; їм від 5-ти до 9-ти років. А які вони всі худорляві, тоненькі, вірьовочні, плигають, як акробати. Иноді ви помічаєте між ними трохи більших, але то, напевно, вже діти-старшини.

Для цієї праці, очищення котлів, таких худорлявих тільки й подавай, щоб міг пролізти туди, куди не пролізе пухкенький кулачок панночки.

Коли ви дитина товстенька, навіть коли ви не товстенький, а тільки нормальний на зріст, коли ваші кісточки не в'ються мотузочком та не можна з вас зав'язати вузлика, то за такого підрядчик не дасть і три копійки у-день, а вони мають порядний куш: 35 мантусів[1]) у-день.

Ви задивилися на кавунячу лушпайку, що пливе по морю; на ній ваш бриль, а їх уже немає, ані однісінького; куди вони поділися?

Зараз узнаємо. Але-ж це була перерва на обід, і от, коли хочете подивитися, як вони працюють, заходьте до кочегарні.

Ось ми з вами спускаємося до неї по залізному трапу, а вони... подивіться-но сюди, бачите довгу вузеньку трубу? Душно в ній, темно, а біля неї на ланцюгу залізна сміттьова діжка; тільки уявіть собі — вони вважають за краще спускатися у кочегарню в цій сміттьовій діжці.

А от і котли. В них по боках — чорні, зловісні дірки, а внизу більша дірка — нижуха, куди збирається вся нечисть з котла, — це, так-би мовити, парадний хід для дітей, з боку саме маленька дірочка, це вхід за бокову.

Скільки там нечисти, слизи чорної нафтової!

І от лізуть вони в ці дірки, в'ються, як змійки, у нечисті та салі, повзають мокрі по неймовірно-вузесеньких ходах котла, чистять, шкрабають, часто лізуть в гарячий іще котел, з якого тільки-но випустили пару, та умлівають, задихаючись від спеки, купаючись у власному поті.

---

[1]) Копійок.

Тут, звичайно, веселий кочогар повторює прислів'я: пара кісток не лама — та часто заглядає у дірку, щоб впору витягти за ноги „готового“ голяка, що учадів чи зомлів.

А ось у стороні запасний котлик, що рухає коловороти (лебедки) та инші підсобні механізми пароплаву. В ньому неможливо - малесенькі ходи. Трудно уявити собі, як може потрапити до них дитина 5 — 6 років.

Ось бачите цього? Його зовут Хохлик, і йому не шість, а дев'ять років, і він в один момент пролізе в оцю дірочку; про його кажуть, що в його навіть голова вужчає, коли він лізе в котел.

Між иншим, про Хохлика я можу розказати спеціяльну історію про те, як він попав до чистильників котлів та став перед самим Коровою (головний підрядчик дітей).

Діти прозвали його Коровою, з причини відомої для них самих, хоч нічого молочного в ньому не було, хіба що він був рудий. А вже через прізвище підрядчика вийшло, що його маленькі робітники — коров'ячі діти.

Хохлик.

— Так от що, братіку, — казала мати Хохлика високому, сутулому українцеві з великими вусами, років 45-ти.

— Нанялася до пана за няню, 30 карбованців на рік. Говорив генерал, що подобалась я йому, як справжня українка, і що в моїх грудях стане молока панській дитині, й повезе мене в Київ-город, а що робить з оцими малими, то й сама не знаю; куди хочеш, братіку, оддавай, тільки не оддавай водити сліпців, бо сам знаєш, яке це соромне діло в нас, на Полтавщині.

А Хохлик, років шість йому було, дивився на матір, корписав у носі та пускав з соломинки миляні пухирі.

Попрощалася няня — Горпина. Приїхав генерал з каретою, забрав Горпину та увіз, а Микола радий: учепився ззаду карети та заїхав до самого шляху, а потім сплигнув, сів та почав сувати під очі кулачки. Жалко стало мамку.

Старша сестричка Наталя знайшла Хохлика, що спав у бур'яні, збудила, привела до дядька.

— Сідайте, дітки, — сказав дядько, — будемо міркувати, як на світі прожити. І дурна-ж твоя мати, Миколо: не хоче, щоб я тебе віддав водити сліпого, а я таки віддам, бо я тобі не ворог, а родич, і будеш ти у старця сліпого Микити білі бублики, медові пряники їсти.

А Микола почув це, проковтнув слину, так смачно йому стало.

— Ага, Наталко, і тобі пряника принесу.

І водив Хохлик по селах та ярмарках України сліпого Микиту, мав Микола замість пряників товченики в спину. Одного разу, сидючи на ярмарці, у широкого шляху, де їхали гарби високі та вози з розмальованими горщиками, виспівував з Микитою:

— Дайте, не мина-а-а-йте, і бог вас не мине.

Спинилася якась молода дівчина, красуня; жаль їй Миколку стало, дала Микиті пряника і Миколці.

Взяв Миколка пряника та свариться на дівчину, щоб мовчала, а та візьми та й ляпни:

Подивився Микола на свою палицю... справді довга, багато бубликів на неї одягнеться.

— Як тебе звуть, хлопче?

— Микола.

— Ну, Миколо, на й тобі пряника.

Дала й пішла. А Микита за руку вхопив поводатиря та видер пряника. Розсердився Микола, заплакав, скорчився,

зморщився. Заходило сонечко, гріло краєчком, та сховалося за горою.

І рішив Микола покарати Микиту, зірвати всю свою дитячу злобу. Повів Микиту на село, а по дорозі провалля.

Хоч міцно держить Микита за плече, але Микола не боїться, веде прямо на провалля. Мить, і полетів Микита, а Микола за дерево ухопився. І лежить Микита унизу, а торби, що понавішано на йому, бублики, пряники розсипаються. Просить, благає Микита свого поводатиря:

— Виведи мене, всі пряники віддам тобі та бубликів надіну на палицю, скільки влізе, всі твої будуть.

Подивився Микола на свою палицю, взяв за самий кінчик: і справді довга, багато бубликів на неї одягнеться. Повірив Микиті, зліз у провалля та вивів його стежкою, що заросла. Щастя Миколі: їсть до-схочу бублики та пряники.

Але все це був сон. І прокинувся Микола від стусана в бік, а замість бубликів в роті — пилюка та солома.

Приїхала Горпина з Київу, відібрала від сліпця Миколу; одержала листа з великого міста від старшого сина, пише: плаваю за кочегара, приїздіть. Узяла малих, посадовила та привезла до великого портового міста.

— Що-ж його, дітки, робить, от приїхала... А тут ні праці, ні хліба, а синок Гаврило (бачите) як раз поїхав в далекі краї.

— Шукай роботи, Миколо!

Спочатку Миколі навіть на вулицю страшно було вийти але потім призвичаївся. Хтось Горпині сказав:

— Веди його до Корови, там знайдеться праця.

Повела та залишила.

Перекликання.

Як появився Хохлик на подвір'ї, де йшло перекликання, він зробив фурор та здивування коров'ячих дітей, особливо-ж дивно було бачити його широкі шаровари. Спочатку вони обсмикували їх, а потім, так сталося, носили по подвір'ю на високій палиці, як щось незвичайне в цих краях. Плакав Хохлик без штанів. Прищик, років 5—6, затягуючись махрою, пускаючи клуби диму, підійшов до Хохлика, питає:

— Чого плачеш?

Хохлик мовчав.

Той подивився на Хохлика з усіх боків, повернув йому голову, помацав плечі, підняв сорочку, помацав груди та руки, знову глибоко затягнувся цигаркою та спокійно, з видом знавця, плюнув Хохликові на сорочку в те місце, де, на його думку, повинен бути гудзик, та крізь зуби зневажливо процідив:

— Бач, суперниця, лазити в бокові діри.

Озирнувшись, Прищик поправив джонку, яка закривала йому вуха, очі та навіть ніс, спитав:

— Куриш?

— Ні.

— Матюкаєш?

— Ні.

— Што-ж ти за хлопець,—здивувався Прищ,—а ще хочеш бути коров'ячим дитьом?

Хохлик хлипав, мовчав. Перекликання закінчилося. Штані розвівалися на палиці.

Підвівся Хохлик, дістав штані, а на них нав'язано безліч вузликів.

— Їж сухарі, — кричали коров'ячі діти, що йшли на працю.

— Ти що-ж сидиш,—крикнув Корова,—гайда на роботу!

Хохлика призначено було на допоміжний котьолок великого пароплаву, що готувався до негайного рейсу.

Під проводом старшини, хлопця років 12, команда дітей десяти душ, в тім числі й Хохлик, помандрували на пароплав.

У кочегарні з нетерплячкою чекав їх старший машиніст, який оглянув гурток дітей та, не помітивши між ними Хохлика, сказав старшині:

— Ну, брате, твої „пузирі“ мені зовсім не потрібні, адже-ж ні один з них не влізе за бокову.

Старшина покликав Хохлика:

— А цього фрукта бачили?

— Так, цей, мов, підходящий.

Але я можу сказати, що на ділі Хохлик на цей раз був зовсім невигідний фрукт.

— Ну, Хохлику, скидай шкари [1]), верхню робу, та шпиль за бокову,—порядкує машиніст.

Роздягся, слухняно просунув голову в дірку котла. Його підхопили за ноги машиніст та старшина, намагаючись пропхати в середину котла.

Хохлик мукав, охав та сопів. Діло не йшло в лад, не проходив, застряв плечима в дірі, ледве витягнули його назад.

Машиніст, викидаючи морські піднебесні смерчі та покриваючи старшину та дітей дев'ятим валом, питав:

— Що ти до мене привів, чортяко собача, знаєш, що спішна робота, і ні один не влазить?

Покинувши лайку, машиніст озирнувся, щось міркуючи.

Звелів Хохликові вдягнутися під Адама, притягнув з машини банку,—лягай!

Хохлик роздягся голий, ліг на залізні плитки. Машиніст помастив його, розмазав по всьому тілу, хлопнув по червоному плечику, скомандував: гайда за бокову!—і Хохлик просковзнув у котьолок.

Йому подали струмент. Старшина, стоячи коло дірки, розпоряжався, той старанно працював. Пройшло кілька годин. Машиніст раз-у-раз поспішав, а хлопчик-старшина заліз до другого котла, відбивав цинк для припарки [2]), голосно підганяв:

---

[1]) Черевики.

[2]) Припарка — крадена річ, яку, звичайно, ховають на животі.

— Хохол, нажми, Хохлик, стукай, жар макарони, увалівай на шабаш.

Той, хоч і не розумів точного значіння слів старшини, все-ж таки старався; нарешті, роботу було закінчено.

Червоно-синій, увесь у поті, в сажі, в нафті та маслі, просунув голову з котла в кочегарку, швидко дихав. З машинного відділу разом з машиністом увійшли до кочегарні пани: старший механік, якийсь інженер та капітан, від яких несло коньяком та духами. Машиніст тихо спитав Хохлика, що сховав голову в котьол.

— Що, малий, готово?

— Готово,—відповів за Хохлика старшина, що вискочив з другого котла.

— Ну, хай вилазить.

Пани підійшли до котлів.

— Ну, матері його біс, — зауважив інженер, — справжній феномен, вліз у таку діру. Хлопче, а скільки тобі років?

— Сьомий пішов.

Пани пішли.

— Ну, майна. Хохлику, обідати!—крикнув старшина, але той вже, не чекаючи запрошення, крутився у всі боки коло дірки, простягаючи вперед то одну, то обидві руки, обличчям до низу, до верху, вперед ногами, але не міг вилізти. На обличчі Хохлика з'явився жах, і думав він: ні, не вилізти йому з цієї залізної могили, не було другого ходу; про поміч він і не міг мріяти, серденько від жаху стискалося.

І згадав Хохлик зелені степи та ліси Полтавщини та сліпого Микиту (краще-б все своє життя водити його).

— Ні, ніхто не врятує мене.

Не могло зрозуміти звірятко просторих степів, що це залізне страхіття збудовано руками робітників, таких, як і він сам, але вже дорослих, вусатих. Не думав Хохлик про поміч, не міг уявити собі, звідки вона могла прийти; він тільки що-хвилини, відкриваючи великі очі, гукав:

— Мамко, мамко, де ти, моя рідна мамко? Дядю, дядю, вийміть мене відціля.

Машиніст, що вважав за винуватця всіх неприємностей Хохлика, який застряв у котлі, не міг зрозуміти всього жаху цієї дитини, що знала простір степів та попала у пастку.

Хохлик був голодний, його мучила жага, але люди, що були в кочегарні, якісь надміру похмурі, власне в цей момент, не викликали довір'я, та він не насмілювався просити води, а тим більш поїсти.

Пани — капітан та інженер пішли, в машинному відділі залишився тільки старший механік. Він голосно наказував машиністові:

— Щоб ви мені його викачали, чуєте, за яку хочете ціну, хоч-би навіть... — він ще хтів щось сказати, але, зиркнувши на дірку та зустрівши погляд Хохлика, який казав без слів: де ти, моя мамко? — механік скорчився та тільки добавив: — відміна рейсу, я збожеволію.

Коли-б Хохлик зрозумів слова — відміна рейсу, міг зрозуміти, що це визначає, його маленьке серце не колотилося-б так швидко.

Пішов механік. Затьмарилося обличчя в машиніста, зібралися зморшки на чолі: попадеш на вулицю, — подумав він, — механік вимагає викачати його, а як його викачаєш?

Очі Хохлика, повні сліз та благання, що спинилися на машиністові, проходили його наскрізь. Хохлик посміхнувся та повеселішав на один момент, забув про своє становище, коли побачив блискучі гудзики на синій нагасацькій блузі машиніста. Адже він за тиждень у великому галасливому місті мав перші уроки гри в гудзики та „вушки"; в його голові промайнуло:

— Як-би-ж то мені таких блискучих гудзиків, ото награвся-б!

І знову стало рухатися мокре, червоне тільце. Дарма. Машиніст, увесь час поважний, що скупчив свою увагу на арматурі одного з котлів, підвів голову, побачив Хохлика, відвернувся, посміхнувшись, та, витираючи руки клоччям, підійшов до дірки. Хохлик чекав його, аж затремтів. Машиніст спитав:

— Ну, як ся маєш? — обличчя машиніста сяяло посмішкою та поважною турботою, — що небось здрефів? Ех ти, а ще коров'яче дитьо, та другий-би на твому місці підняв такий хай, що механікові аж млосно стало-б, другий-би на твойому місці сказав дати горілки, а ти, видко, ще молоде теля; не журись, визволимо, хоч настала вже ніч, не бійся — визволимо, зараз прийдуть майстри, викинуть дві-три трубки,

— Як звуть твою мамку? — спитав котляр.
— Горпина.
— От і добре, і мою бабку звуть Горпиною; виходить, ми з тобою земляки.

—ну, а мене з роботи викинуть, от ти й вилізеш у верхню дірочку котьолка, он туди вилізеш.

Машиніст вивернувся догори лицем коло дірочки та показав рукою точку, що світиться, куди Хохлик повинен був вилізти.

— Ой, „братішко" ти мій, та-ж ти, як я бачу, увесь запух, це я великий дурень, у всьому винуватий, намазав тебе маслом, ти й проліз, а тепер розійшлося тіло, напухло, от тобі й штопор; але ти, малий, держись; голодний, мабуть, зараз дам хліба та борщу, попрошу для тебе в кока.

Машиніст вибіг наверх та повернувся через де-кілька хвилин з їжею. Хохлик мовчав; все-ж таки йому не вірилося, що він ще раз побачить свою мамку та заграє в „костомашки".

Прийшли майстри; кочегарка ожила, два веселих котлярі, побачивши в кочегарні машиніста, ще з трапу спитали:

— Ну, де тут у вас 20.000 ухнуло?

Машиніст показав; котляр підійшов:

— Ай, молодчаго, дай п'ять.

Хохлик простягнув руку.

— Вперше, за те, — продовжував котляр, — що дав підробити, вдруге — одміна рейсу та, втретє, наші експлоататори заплатять двадцять тисяч недодержки. А як тебе звуть?

— Микола.

— Не дреф, Миколо: витягнемо.

Пішла робота, і за годину витягнули з котла де-кілька трубок. Витягнули Хохлика, а він ледве ворушиться.

— Добре-ж тобі, Миколо, кістки потрощили, — казав котляр.

— Як звуть твою мамку?

— Горпина.

— От і добре, і мою бабку звуть Горпиною; виходить, ми з тобою земляки.

Закурили мовчки.

А Хохлик притаївся під дверцями вугільної ями, боязко зиркаючи на майстрів, що курили, мацав своїми рученятами плечі, лікті, голову, збиті коліна, на яких виступала кров, що змішувалася з грязюкою та капала на плити кочегарки.

Омелян.

— Що-ж це ви, батеньку мій, прислужилися, матері вашій біс, — точив директор Корову, — тридцять, небійсь, років бомкаєтеся в пароплавстві, а яка від вас користь? Перестаралися, обгодували пиріжками; попереджав, — дивіться за Омеляном Пирожником; ось ви й додивилися — на двадцять тисяч за одміну рейсу, розжиріли від пиріжків ваші діти, нікуди не влазять.

— Але, Євграфе Аверіяновичу, — виправдовувався Корова, — не спините-ж їхнього природнього росту! А то й не скажіть: маються й такі.

— А скільки я попрацював? Наприклад, Мотя?

Двадцять років чистив котли, і все має аршин росту, може пролізти в яку хоч щілинку; а не будь він у мене, так, може, виріс-би дурбилою, не увійшов-би в двері, та й багато з них росли-б нормально, що й казати! А з цим Хохликом дійсно неприємний випадок. Але, їй-богу, Євграфе Аверіяновичу, з його буде товк. Тонесенький, зверніть увагу, мов дротик, та догадливий. Після того випадку він в такі нетри залазив, що я й не мріяв.

— Годі. Намріяли на 20.000!

Директор замислився.

— А як справа з приспособленням? — спитав Корова. — Обіцяли ширше робити розтулини, щоб доросла людина могла пролізти.

Директор аж підскочив.

— Бач, яке розумне вигадали. А що коштуватиме приспособлення? Та який дорослий дурень буде кістки ламати? От, як-би-ж то таких, як Мотя, виробили, то инше діло, бо инакше не буде прибутків.

— Постараюся.

Йшов Корова, міркуючи:

— Правду каже директор: обгодував, мабуть, рябий чорт байстрюків, от і почали застрявати. Ну-ж, я пам'ятатиму тебе, циганська пико.

А Омелян — дійсно походив з циганської породи. Чорна борода на рябому обличчі, мов шматки чорної пом'ятої шерсти. Очі глибоко залізли під лоба та звідти світяться, як два каганці.

Омелян — кормитель коров'ячих дітей. Ледве розвидняється, а діти спішать на перекликання. Омелян теж біжить з паровозом пиріжків за плечима.

— Смажені, гарячі, з горохом, з рижем, з м'ясом, сам-би їв — та хазяїн не велів.

— Дядьку Омеляне, скільки від пуза, можна ще на крейду? — кричали коров'ячі діти, штовхаючи одно одного та гріючи руки коло гарячої бляшанки.

— Три копійки штука, пара п'ять, беріть, чорт батька вашого, самі записуйте крейдою, хто скільки взяв.

І за п'ять хвилин всю бляшанку списано крейдою, а що написано — не разбереш.

У суботу діти платять, хто скільки хоче, стирають і так уже непомітні записи крейдою. Омелян ніколи не лічив, скільки йому заплатили, та з понеділка знову підгодовував пиріжками дітей, але тільки тих, хто має по розводу роботу.

А скільки їх приходить? Сотки, десятки соток. Ворушаться, як мурашки, на подвір'ї перекликання. Волочиться по землі обідране лахміття, на яке вони один одному наступають, кажуть — на хвіст.

І хвости відриваються, під регіт та лайку.

В сажі руки, скручують гарячий пиріг, смажений на якомусь рослинному маслі. Тече по підборіддях, тече по руках брудна масляна маса.

Їдять. І що за дядько Омелян? Діти не нахваляться з його.

Ви тільки послухайте їхнє глузування: на скільки пиріжків за тиждень вони обдурили Омеляна, наставили кернерів, обшахрували, не заплатили.

Але Омелян не журиться. Що за філантроп? подумаєте ви. А це цікава штукенція.

Прийшли якось діти на завод. Корова не платить грошей. Зчинили хай, свист.

Директорове обличчя вилискувалось мов блин в масницю.

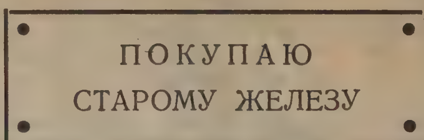
Злі, голодні, матюкають Корову, а він не ображається. Тоді визволяв Омелян, що мов з-під землі, виростав зі своїм паровозом пиріжків на плечах.

Діти накидувалися на пиріжки.

Омелян у такий час усім вірив набір. Поївши, ставали спокійніші. Де-які никали по подвір'ї заводу, „перевіряючи" болти, мідяшки, гайки.

Можна, звичайно, нагрузитися та через стінку. А там до Хаїма, загнати.

А в Хаїма на Лісній старенька вивіска:

Ось увійшли діти до контори. Цікаво доторкнутися до полірованих поручей, послухати, як цокають десятки рахівниць. Бере охота поламати бухгалтерові дерев'яні бублички на дротиках.

Діти, раптом, здивувалися, переглянулися, притаїлися за прилавком контори. Вони побачили Омеляна, що, знявши заялозену джонку, стояв перед директором пароплавства та щось казав винувато, трохи схиливши голову. Директор, обличчя якого аж вилискувалося не яким-небудь двокопійчаним пирогом, а справжнім блинцем масниці, хоч був великий піст, заліз двома пальцями до бокової нижньої кишені жилєтки в клітках, виняв кілька золотих монет та передав Омелянові.

— Що за чудеса?—думали діти,—Омелян з директором діла обробляють!

Звичайно, тут ніяка сила не могла утримати їх від пискливого верещання та гикання.

— Ну, й Омелян, відхватив на розгон! Директорові заялозив маслом жилєтку. Гей, Омеляне, хіба й він їсть твої пиріжки з горохом і те-ж на крейду, ура-а-а!

Пішов стукіт, гуркіт, поперевертали чортенята високі, круглі стільці бухгалтерів та повискакували через вікно на подвір'я.

Останньому, звичайно, посильний прибиральник контори дав по потилиці.

Довго після цього випадку Омелян не мав спокою від гикання. Але він не ображався.

— Та хіба на їх можна ображатися?

Не такі штуки виробляли діти в захваті, реготали, обступаючи Омеляна, перекидували його паровіз. Піріжки вивалювалися за краї бляшанки на землю. Один кричав: Я знайшов на вулиці піріжки,—хапав з землі, инші підхоплювали за ним, хто скільки міг, дрібно тупотіли ногами та розліталися в ріжні боки, мов зграя переляканих горобців.

Вустя.

Омелян погрожував, ганявся то за одним, то за другим, потім махав рукою:

— Щоб ви подавилися, бісове кодло!—Позбиравши розкидані, затаскані шматки піріжків, скидав на плечі бляшанку, та, крикнувши добродушно: буде записано,—він відходив.

В останній раз прийшов Омелян та приніс не пироги, а справжні чебуреки. Пухкі, масні. Порозхоплювали діти, розійшлися на роботу; і в той-же день прийшов Омелян додому, ліг на лавку, взяв та й помер.

Але в останню хвилину покликав бабу Вустю, що, відколи існує світ, збирає в гавані вугілля.

— Баришня Вустя,—так прозвали її перевізники вугілля.

— На скільки тобі, баришня, скинути кардифу?—питали вони.

А Вустя, плентаючись з лантухом за повозкою,—не довго думаючи:

— На п'ятак.

І перевізник, ковирнувши у задок возу лопатою, скидав купу пудів з п'ять. Вугілля сипалося серед вулиці.

Ось цю саму Вустю покликав Омелян та на прикінці каже:

— На, тобі, візьми ці гроші та писульки, передай все директорові та попроси, щоб мене грішного поховали по-людському. Будь ласка, все йому передай у власні руки, матимеш на чай.

Повернувся раз, другий та й... плакали піріжки та коров'ячі діти.

А Вустя-Баришня не дурна: полічила грошенята, 33 карбованці 27 копійок, та в кишеню, а писульки кинула геть.

— Дасть директор чи ні, — подумала, — а поки що грошенята во!

Так і не віднесла.

Прийшли діти ховати Омеляна. В чім діло, думають, лежить собі й хоч-би що? Пішли нишпорить по кутках у хаті, все перетрусили, де-хто за пояс та в кишеню, хто примірював черевика, а Федя Комар Омелянів паровіз начепив на плечі. Ввалився в хату Яків Макарич, старий приятель Омеляна, п'яненький, гірко заплакав, ще гірше вилаявся:

— Що-ж це ви, покійничок іще не застиг, а ви робу з нього здираєте? Геть із хати, голото!

Розігнав усіх.

Вустя-ж, проковтнувши де-кілька шкляночок зеленої гущі, дряпала свої груди та крізь сльози голосила на ввесь трактир.

— А годував Омелян дітлахів не рік і не два, двадцять років, значить, клав циган в піріжки всяку здохлятину: і собачину, і котячину, щоб, бачите коров'ячі діти були маленькі на зріст, щуплі на тіло, хоч цим ситі були та добре робили. Та не з свого розуму робив, а директор так велів і монету давав...

— Брешеш, дурна!—піддавали їй жару.

— Побий мене грім, щоб я на смітнику здохла, коли це неправда. Щоб краще в котли залазили... Покійник все розказав, як на духу... 70, каже, копійок за кожну дитину мав Корова, а сам платив по 30. Ось на які гроші збудовано 3 доми. На кісточках дитячих...

І Вустя залилася сльозами, жалібним плачем...

Так ось для чого придумано було Омеляна Пиріжника!

Вже після революції, як довідався про це Мотя, що мав аршин росту,—бив себе в груди, кажучи:

— Не виріс з-за вас, проклятущі!

І довго ще потім носилися перед очима гарячі масляні пиріжки з начинкою, ріжною здохлятиною, підходила нудота до горла скаліченого чоловічка.

А як почалися бої, записався в Червону Гвардію.

Брав на мушку буржуїв, а вони без кінця все носилися перед очима, гарячі, масляні та смердючі пиріжки.

— У, проклятущий... жирний... на-ж тобі...—пускав Мотя обійму за обіймою в ніч, що притаїла його ворога.

Мотя.

Коров'ячі діти мають своїх героїв, і ви вже знаєте, що найпопулярніше та найсправжніше коров'яче дитьо, принаймні, для підрядчика та директора, звичайно, буде Мотя. Дозвольте мені представити його вам.

Зараз йому років 35, а дитьом він був років тридцять; тепер-же став майстровим, працює на заводі та вже не дитьо.

Він уже виріс із цих штанів, хоч і може прогулюватися по-під стільцем, на якому ви сидите. Багато знає Мотя про життя коров'ячих дітей, і може розповісти такі речі, від яких на лисій голові волосся полізе догори, але про його самого теж можна де-що розповісти.

Мотя — шибай голова.

Хоч і має тепер Мотя вуса, але нехай мені вибачить. Не винуватий-же я, що про його ходять такі брехні в робочих кварталах.

За тридцять років свого життя та роботи, багато знає та пам'ятає Мотя: голодуху, безробіття, страйк.

Історія з Мотею, яку я хочу розповісти, трапилася з ним, коли йому було років 15.

— Сиджу це я,—каже Мотя,—і чую:—що таке? одинадцята година, загудів гудок Ропіта, гуде собі та й гуде. Чую, другий починає гудіти, а далі й не розбереш: загуділи, завили, засвистіли, здавалося, всі гудки на світі.

— Призьба, на якій я сидів, відлупилася, шибки дрижать, земля хитається.

— Ша, — думаю,—є таке діло: — тривога. Лечу в порт. Народу так багато, а ні одної людини не видко — все голови та ноги.

Щось чорне хитається, рухає, гуде. Догадався... Так і є: загальний страйк.

Недурно вчені казали, що коли правда — земля крутиться, то цар не вдержиться!

Тинявся, плутався по-під ногами, підслуховував... Ніяк не міг зрозуміти, які це слова говорили. Тільки одно залізло в голову, добре його пам'ятаю, не забуду; це — „геть самодержавство!“

Зараз Моті років 35, а дитьом він був років 30.

І гудки гудуть—„геть!“, і люди говорять:—„геть!“ і куди оком не кинеш: будинки, пароплави, пакгаузи — все повідкривало рота, вишкірило зуби та й кричить: „г-е-е-е-ть“.

Влетів у пакгауз. Боже мій, чого там тільки немає? Не знаю, що брати. Шпана хапає фісташки, пхає за пазуху. Я те-ж. Нагрузився фісташками, горіхами, а перед очима инші „кльові“ [1]) продукти.

[1]) Смачні.

Висипав фісташки та горіхи, навантажився апельсинами. Всього не забереш...

Висипав апельсини, набрав щиколаду. Коли раптом побачив гармошку, швейну машину. Ну, куди-ж там щиколад! Кинув! Хапнув гармонію за пазуху, на горб машину... подався.

І почалося...

Оповило димом, ошпарило, задихався я, затріскотіло, зацокало, горіла естокада.

Все почервоніло: люди і вся земля.

Затріскотів кулемет. Жарили з гвинтовок, стріляли з бульвару на гавань, що бушувала, падали, бігли, кричали: „геть!“, а „Золота Рота“—гаванська голота, вибиваючи днища з великих сороквідерних бочок, перехилившися за борт бочки, припадали до спирту та тягнули, тягнули без кінця, губили рівновагу, пірнали вниз головою в бочку зі спиртом та залишалися там. А свідомі хлопці умовляють, щоб, значить, організовано було діло.

Багато золоторотців утопилося в спирті.

Не доніс я гармошки. Збили з ніг... Розідрали міх... Закинув.

— Лягай,—почув команду.

Я припав до землі та слухав... Тра-та-та-та... Гу-у-у-у.

— Геть,—притихало та знову вставало, неслося, горіло, гуділо, хиталося; не вибратися мені звідси.

— Ну,—гадаю,—тут мені й окачуритися! Куди не кидався, навкруги оточили шпики, менти, козаки... Свистіли нагайки, облазили спини... Плигали в море... Тонули... Живцем лізли на багнети, збивали з ніг коней козацьких.

— Аги-и-и... Наші в жандарів бомбу кинули.

Шарахнуло, потемніло... Так більше дня й не побачив.

Аж вночі вибрався на свій куток...

А після того, не знаю чим закінчилося, тільки, пам'ятаю, довелося довго лазити без роботи. Дікофт [1]) смертельний.

А тут іще й холера почалася. Жратви ні в зуб. Що робити?

Нап'єшся сирової води та на призьбу. Виставиш, бувало пузо, поки не закипить вода на сонці.

Ясне діло, щоб холера не пристала.

А потім на полянку, пастися, як божа коровка.

---

[1]) Голодовка.

І почалося... Оповило димом, ошпарило, задихався я, затріскотіло, зацокало, горіла естокада.

Повзуть коров'ячі діти. Збираються в гурток... Сидять та чекають...

Не бере Корова на роботу.

— Ой, жрати, жрати, — брався Мотя за живіт, — хоч у рот ногою, а ні, так з голоду подохнеш. Не видержу, хоч і не крадюга я, але, товаришки, ви тільки подивіться, повз нашої поляни їдуть шарабани на базар та з базару, і всі везуть жратву. Як подивишся, так кишки, як шарманка «розлуку», грають. Ех, як-би щось вимудрувати!

Мотю обступали... Чекали... Може, справді до чогось додумається?

І Мотя придумував. Затягував туго на туго пояс, посміхався та починав виробляти штуки.

Проїхала бричка, з молоком.

Мотя схопився... Ляснув товариша Яшу Дримбу, що лежав біля його. Сказав: «є діло».

Яша підскочив, всі терпеливо чекали, хтіли знати, що за Америку відкрив Мотя.

— Дримбо, дайош лантуха!

Яша Дримба, хлопець років вісімнадцяти, низенький, горбатий, швидко встав, подався, приніс лантуха.

Мотя з Дримбою розпоряджалися.

Инші, регочучи, аж качалися по поляні. Що з цього вийде?

За кілька хвилин Дримба, безпокійно озираючись на всі боки, йшов широким шляхом з лантухом, в якому щось ворушилося.

Їхали брички одна за однією.

Якась молочниця, побачивши Дримбу, спинила коня, спитала: продаєте що-небудь?

— Порося,—відповів Дримба, що підбіг до брички.

В лантуху дійсно дригалося та хрюкало, очевидячки, досить велике порося, ціною — карбованців в 5.

— Скільки просите за нього? — спитала баба.

Дримба, підозріло озираючись, відповів: три дуби [1]).

Баба догадалася — крадений.

Хоч страшно було, але дешева ціна не давала спокою.

— Два карбованці, хочете?

---

[1]) Карбованці.

Баба озирнулася ще раз, випустила з рук віжки та й заголосила: „Ка-ла-вур, рі-і-жуть!"

Дримба з усього розмаху кинув лантуха на віз.

— Давайте гроші.

Одержав. Подався до своїх.

Бричка покотилася. Баба, поглядаючи на лантух, поїхала далі.

А по дорозі, де вона проїжджала, випав хліб, повипадали ковбаси, дині та инші смачні продукти.

— Що воно значить?

Баба озирнулася ще раз, випустила з рук віжки, та й заголосила: „ка-ла-вур, рі-і-жу-ть!“

І, дійсно, з лантуха, в якому зав'язано було порося, показався кінчик великого ножа, що різав лантух.

Момент... і лантух розпоровся у всю довжину. З лантуха висунулася людська рука, а за нею й веселе обличчя Моті.

Швидко вскочивши, Мотя став на ноги на возі у ввесь зріст, склав акуратно лантуха, поклав його під пахву, та зібрався скочити.

Баба стямилася. Вона все зрозуміла: їй продали Мотю замість свині.

— Пропали мої два карбованці! Матінко-ж моя рідна! Калавур! Люди добрі, держіть його!

І, набравшись духу, побачивши перед собою маленьку, хоч і дорослу людину, баба піймала його ногу, голосила:

— Не пущу, шарлатане, не пущу, крадюго, верни два карбованці, якого чорта поліз в мішок, добрих людей обдурювати?

А Мотя їй:

— Ото дурна! Та мене самого піймали шарлатани, зав'язали в лантух і кинули до тебе на повозку... трохи не вбили.

— А чого ти хрюкав, бісів сину?

— Я не хрюкав, то я плакав.

Баба змішалася.

— Пропали мої карбованці.

Мотя скочив з брички та залишив у руках у баби одну штанину.

Перевалюючись своїми коротенькими ніжками з ноги на ногу, подався до своїх на знайому нам поляну, де хлопці вже налягали на закуску.

— А тепер подратуємо мента [1]) „кочегаром“.

[1]) Поліцая.

І Мотя затягнув:

Товарищ, не в силах я вахту стоять, —
Сказал кочегар кочегару...

Хлопці підхопили:

Огни в моих топках совсем прогорят,
В котлах не сдержать міне пару...
Напрасно старушка ждет сына домой...

— Ша! Мент! Зривайся!..

. . . .

Так от який штукар Мотя! Не раз його продавали за безцінь, як свиню чи порося.

Вася Горошок.

Це про Мотю. А от з Мотиних оповідань. Він на це великий майстер. Був такий випадок, розповідав він.

— Зібрав я свою бригаду, душ тридцять червяків, пішли на великий пароплав, на якому стояло 12 котлів.

Робота була на термін... Молотили [1]) день і ніч... Три ночі не спали діти... Ледве повзали по нижухах та за боковими, тільки й спасіння було — скажуть пісні співати, про старшого „механіка та капітана білоштанника".

Вже не займали пісні дітей... Багато дрихнуло, помахуючи по звичці молоточками. На четвертий день тільки вранці кінчили роботу.

Звелів усім виходити.

Облазив сам всі котли, перевірив, чи не покинули струменту.

Виліз на палубу, 12 котлів облазив... Це не жарти. До кожного заглянув, кричав: „вилази!"...

Всі вилізли. Вийшов наверх. Діти валялися, спали... Инші купалися. Літня пора. Сонечко виглянуло... Розійшлися додому...

На другий день для розрахунку скликав свою бригаду. Полічив, — одного не вистачає.

Зашкрябало мені в середині. Де-ж це він подівся? Невже заснув?

Недовго думаючи, побіг на пароплав.

Спустився в кочегарку. Пізно... Котли вже були під парами...

Один з кочегарів підійшов до мене якийсь особливо похмурий, міцно взяв мене за руку.

---

[1]) Працювали.

— А знаєш, Мотя, я щось передчуваю. Коли хлопці пішли, я провірив всі розтулини та, схиляючись над кожною, як завжди, прокричав: г-е-е-е-й-й-й, виходь! Трохи почекав, прийшов машиніст, звелів закривати розтвори. Закрив. Почали в котел подавати воду, і ось тоді мені почувся якийсь глухий стукіт, здавалося в котлі. Але вже робити нічого. Підійшов я до шкляної трубочки над котлом. Води вже була норма. Потім заробився та й забув про стук, а тепер ти прийшов, і знову мене тривога за душу бере, може, хлоп'я в котлі вариться?

Постояли... Розійшлися... Я не знав, кого не вистачає. Прийшов на подвір'я і ще раз полічив свою бригаду. Почав усіх викликати по прізвищу:

— Шукач?

— Є!

— Комар?

— Тут!

— Костяшка?

— Туточки!

— Вася Прутик?

— Є!

— Шаляпин?

— Га!

— Чотирі з боку?

— Є!

— Вася Горошок?

. . . .

Переглянулися. Нема...

Не долічивши Васі Горошка, хлоп'яти років 7-ми, пішов я на Слобідку до його матери. Питаю: — Тьотю, а Вася де?

— Та де-ж йому бути? В котлах. Казав — не скоро прийду, нічна в мене робота.

Більше не питав стару, щоб не лякати, пішов.

Приходила Горошиха до старого Корови, плакала, причитувала: загубив моє дитя Василька, верни, сучий сину, моє дитьо.

Корова відповідав: — Нічого голосити, їх всюди чорти носять, купався, мабуть, втопився. Йди до водолаза, нехай знайде!

Пішла Горошиха.

Пройшло місяців з три. Вася не вернувся... Забули про Васю.

Прийшов пароплав з дальнього плавання.

І знову мені довелося вести свою бригаду на той самий пароплав.

Згадав про Васю, але знову спішка, робота на термін, замотався, зробив розвід по котлах, забув у метушінні... Стукали кирки, ухали ломики, діти пісні співали про „капітана білоштанника та механіка". Сидів та слухав.

Спочатку боляче було слухати. Дряпали, шкрабали, стукали. Закрив очі, і здавалось, мов музика...

Заслухався... Заснув... Під звуки та пісні дітей...

Раптом, все стихло.

Від несподіваної тиші — прокинувся.

Дивлюся — всі габелки повиплигували з котлів, поспішають та збиваються в купу на плитах біля вугляної ями в кочегарці.

— Що-ж це ви, чортенята? Геть працювати! Ще далеко до обіду!

Озирнулися на мене, а самі штовхають одно одного, продовжують розглядати щось на плитах.

Підійшов, щоб розігнати, та й побачив... білі дитячі кісточки, які діти намагалися скласти по порядку, як у людини.

— Так ось він, Вася Горошок! — подумав я.

Не гнав більше дітей на роботу. Виліз з кочегарки, підійшов до боцмана, попросив горілки. Випив...

Сів на бак, трохи поплакав, а після обіду знову погнав на роботу.

Стукали молотки та ломики, але не так весело, як завжди.

І не чув я в той день пісень.

А кочегар розповідав потім:

— Як почув я, Мотю, стук в котлі, неспокійно стало. Нічого не казав я товаришам, що зміняли мене на вахті, а сам уважно стежив за шкільцем. І незабаром, як вийшли ми з бухти, я помітив у шкло, що показує рівень води в котлі, плаває мов масло зверху. Звідки воно? Котли було вичищено та витерто.

І рішив: пропав хлопчага. Зварився в котлі.

Так воно й є...

. . . .

. . . .

Так ось хто вони, Коров'ячі діти!

Тисячі їх приходять на подвір'я до Корови, на перекликання, щоб підробити.

Багато їх не пам'ятає ні матерів, ні батьків своїх, та й не знають вони, чиї вони.

На старих суднах, в топках розібраних котлів, позносили соломи та повлаштовували своє пристанище.

Днюють там і ночують...

Тільки стражники, портові доглядачі пакгавзів часто порушали їхній неспокійний сон, без церемонії витягували за ноги сплячих та скидали в море.

Знають:

— Чорт не візьме, вміють пливати...

Звичайно, Коров'ячі діти всі вміли пливати, але спросоння иншого разу й потоне який...

А стражникові що?

— Одним босяком менше буде.

От і все...

Страйк Коров'ячих дітей.

— От так залишилася спадщина від буржуїв, ніяк без дітей не обійдешся, — обурювався комісар заводу Жуков, колишній коваль.

— Немає приладів та механізмів для очищення котлів, а дірки такі, що дорослий не влізе, і доведеться з дітьми відбудовувати нашу Радянську флоту.

— Це правда, не обійтися вам без моєї бригади, — підкотився качаном до Жукова Коров'ячий син.

— А ти що, продовжуєш брудне батьківське діло? і такий-же прудкий? *НЕП'а* нюхом чуєш. У батька три будинки відняли, так ти других хочеш нажити?

— Та вже як хочете, думайте, товаришу комисаре, а без моїх дітей вам не обійтися; а коли згадати, що спеціялістів залишилося два-три та й годі, та й ті в мене на обліку, то куди-ж вам без мене, а сов. дітей і пирогами не заманиш працювати в котлах.

— Прогориш, хлопче, як пить дать, прогориш, хоч і старого Корови ти син, та порядки в нас нові: всяка там охорона праці, комсомол та страйк. Тобі як змайстрять, так і пузир твоєму капіталові, що дістав у спадщину від батька та на ховирі [1]) до цього дня держав. Підряд, про мене, бери — твоє діло. Котли чистити, воно, звичайно, потрібно.

Назбирав молодий Корова безпритульних пацанів, а за командирів поставив старих недоростків, що працювали ще при старому Корові. Підписав умову, обов'язався її виповнити, а коли не видержка, сказано в умові, то зазначений підрядчик, Хома Брик, п'ять разів держпароплавству покриває кошти; — відоме діло: приватний підрядчик.

---

[1]) На схованці.

Як наврочив Жуков, так і вийшло: прийшов Корова на Пересип, обступили його діти — питають, як справа що до заробітків: підмолотимо, чи ні?

— Як-же, завтра на роботу.

— А що до ставки, що скажеш?

— Яку ставку? Бач, який письменний знайшовся. Ставку в союзі питай, а вас я на вулиці підібрав, і за це спасибі скажіть. 20 золотих копійок на день, та й гайда. Виходь завтра на роботу, а хто не хоче, до біса.

Раненько зібралися на пароплаві діти; сидять, покурюють, до праці не приступають, немов зібрання скликали, голову вибрали, все як належить, виступають одностайно.

— Аги, аги, Корова йде, — крикнув один зі старшин, що був у компанії з Коровою, — гайда, скоріше на роботу, братва; як побачить, що сидимо, а вже 9-та година, так зараз-же й розрахунок.

А братва ні з місця. Сидять, переглядаються та посміхаються.

Влетів Корова по сходні на чардак, розлютувався ввесь, згадав батьківську натуру, лається на чім світ стоїть.

— Ах ви, падлючки, туди-раз-туди, пішли зараз-же в котьол.

Не помагає: сидять і в вус собі не дують.

— Що це значить? — подумав Корова, а потім озирнувся й згадав, що нема йому волі й немає поліцаїв. Вата їм у Радянській країні.

Зціпив зуби, почервонів, накинувся ще раз... Діти, ані руш. Схаменувся... Збавив тону, став намовляти.

Так масляним блинцем і підкочується.

— Хлопці, побійтесь бога, адже-ж я підписав умову. Коли-ж не виповню, так мені-ж капут, а ви з голоду подохнете; не буде в мене підряду — не буде й вам роботи.

— Що до бога, нема дурнів... Знаєш приказку про жонатих—резонно завважив хлопець років десяти, Коля Цяця, що став 5 хвилин назад за новоспеченого профуповноваженого.

Корова заревів, як бугай.

— А ти не реви надаремно, не порушай громадського ладу, а то я покличу „красміла“, і ваших чортма. А краще вислухай нашу комунальну заяву про умови роботи.

Корова, мов убитий, так і впав на чардак та й застогнав.

— О, душогуби, прокляті, читайте, раз помирати.

В бік:

— Однаково буде дорожче коштувати.

Коля Цяця скинув подертого черевика та дістав з його клаптик паперу, — це був протокол загальних зборів. Почав читати:

Совецька Соціялістична Республіка. Пароплав „Чичерин" двадцять восьмого іюня 22-го году протокол.

Загальні збори по прозвищу Коров'ячих дітей, теперя безпритульної трудової дитячої бригади чистильників котлів, поставили на порядок денний те, що належить по цих пунктах — получить від підрядчика Корови по хвамилії Хома Брик: 1) за очищення котлів та ріжну охорону праці підлітків та дітей.

ПОСТАНОВИЛИ:

При Радянській владі ми на дурницю робити не будемо, а через це, коли-б громадянин Брик не приняв наших пунктів, рішили не ставати на роботу.

— Що ви, чорти? При Радянській владі не знаю законів, чи-що? 8-годинний день для всіх. Не залякаєте.

— Так от послухайте, — продовжував Цяця, — для всіх 8, а для нас

Чотирьохгодинний робочий день.

— Сорок тисяч поденно совзнаками, з переводом в товарні карбованці, що коштує два базарних рублі на чоловіка, коїфіцієнт одінижди вісім.

— О-хо-хо-хо... — сопів Корова,— і коєфіцієнт собака знає.

Пункт слідуючий:

— Не бажаючи паскудити свою одежу, підрядчик видає всім спец-робу.

Пункт 4-ий:

— Робітників приймати тільки профуповноваженим.

Пункт 5-ий:

— 30 процентів надвишки за шкідливу працю.

Пункт 6-ий:

— Кварту молока в день кожному. 25 процентів на страхування, безплатний доктор з медициною.

Пункт 7-ий:

— Один вихідний день у тиждень в Фабзавуч.

Пункт 8-ий:

— Допустити нас — контролю подивитися умови, які підписано по очистці котлів.

Пункт 9-ий.

— Годі, годі!..Господи Ієсусе, за що така кара! Ой, зарізали, без ножа, переїхали поїздом, похоронили без труни,— причитував Корова, схопившись за волосся та закинувши шапку в море.

Коля Цяця скинув подертого черевика та дістав з його клаптик паперу, — це був протокол...

Хитрував, думав своїми викликами та причитуваннями збити з пантелику та з поважного тону профуповноваженого, а потім розмовляти з дітьми по-своєму.

Але виборний був невмолимий та нарешті сказав, що не дозволить експлоатувати своїх товаришів та що не відступить ані на крок.

— Так що, громадянине Брику, не брикайтеся, правду кажемо, дорожче обійдеться, та ще й у Допру попадете, бо умови ви підписали, а робити ми не будемо.

— Візьму инших.

Коля Цяця змішався. Може, й справді візьме инших, багато шпани вештається.

Але Вася Смик, що сидів поруч, теж з бригади, збив Корову, сказавши, що комісар обіцяв нікого не впускати в завод, коли Корова не згоден з нашим колдоговором.

Кидався Корова, як скажений, вибіг з заводського подвір'я у порт, ліг на рейки, кричав:

— Скоріше-б, скоріше пустіть паровіз, нехай заріже на ваших очах, байстрюки, я тільки для вас і старався.

— Хлопці, хлопці, не здавайся, — піддавав жару „майстеровий" Мотя, що вийшов у цей час з заводу, — на „жах бере", запускається.

Так і вийшло.

Встав Брик з рейок, попросив протокола, пішов у контору, взяв ручку, вмокнув перо в чорнило, подержав хвилин із п'ять та й розписався. Вискочив Цяця.

— Наша взяла! А вже й вечір.

Заіржавіла земля від сонця, та побігли діти, крикнувши:

— Завтра почнемо, знай наших!..

— Ось, бачиш, Цяцю, — казав Смик, — я перший сказав, звязатися з камсомолою та дорогу показав, і через це Корові кадуха [1]). І Цяця з товаришем, з веселим реготом, плигаючи та перекидаючись, понеслися по курних вулицях Пересипу та й зникли в підворіттях низеньких будинків.

А Мотя задумливо йшов та міркував про себе:

Побігли... Те-ж Коров'ячі діти... Е, ні, брате, тепер не коров'ячі ви діти, а самі справжні... людські!

---

[1]) Загибель.

ЗМІСТ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
Харків, площа Тевелева, 4. Тел. 8-35, 16-38.

ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА.

Амнуель. — Марат, п'єса на 1 дію, ціна 15 коп.
Бедзик. — Люди, чуєте, п'єса на 3 одміни. — Шахтарі, п'єса на 1 одміну, ціна 15 коп.
" — За кулисами церкви. П'єса на 3 дії, ціна 18 коп.
" — Чорнозем ожив. Драма на 3 дії, ціна 36 коп.
Білоусов, В. — На шляхах, драма 2 дії, ціна 15 коп.
Ванін, В. — Батько та син. Драма на 1 дію, ціна 10 коп.
Винниченко. — Голота, п'єса на 5 одмін, ціна 25 коп.
Головко. — В червоних шумах, п'єса на 3 одм., ціна 20 коп.
Дубовський. — Підручник театрального гриму, ціна 15 коп.
Золін. — В тумані, з часів 1905 року, п'єса на 7 розділів, ціна 26 коп.
Кльодель. — Местник, інсценовка з оповідання, ціна 10 коп.
Куліш. — „97". П'єса на 4 дії, ціна 35 коп.
Кострицин. — Незаможник. П'єса на 4 дії, ціна 15 коп.
Левітіна. — Марійка, соц.-побутова драма на 5 дій, ціна 35 коп.
Ложкін. — 9-те січня. Інсценовка по нарису Горького на 3 дії, ц. 15 коп.
Львов, М. Останній день Паризької Комуни, картина на 1 дію, ц. 5 коп.
Мамонтів, Я. — Над безоднею, драма в 3 актах, ціна 15 коп.
" — Драматичні етюди, ціна 15 коп.
Минко. — Лісові круки, етюд на 1 дію, ціна 10 коп.
Муринець. — По ревізії, комедія на 3 дії, ціна 15 коп.
Муринець, Б. — Спартак, історична п'єса на 5 дій, ціна 25 коп.
Назаров. — Сарана („Доброхем"). Агітп'єса на 2 дії, ціна 15 коп.
Рижов. — Радянський шлюб, жарт на 1 дію, ціна 5 коп.
" — Чудо, бувальщина на 1 дію, ціна 5 коп.
Ряппо. — Дві сили, п'єса на 4 дії, ціна 20 коп.
Сліпкова. — Тернами. Постановка на 4 картини до Шевченковських роковин, ціна 25 коп.
Степовий. — Боротьба, п'єса на 3 дії, ціна 15 коп.
Слав'янова. — Пам'ятай Паризьку Комуну. Інсценовка на 10 карт. Ціна 20 коп.
Старицький. — Ой, не ходи, Грицю, п'єса на 5 одмін, ціна 30 коп.
Тобилевич. — Сава Чалий, трагедія на 5 дій, ціна 35 коп.
Улагай-Красовський. — Сон весняної ночи. Весняна казка на 5 дій, ціна 28 коп.
Юш, Вас. — Бенкет шляхти, інсценовка, ціна 5 коп.
Яновська. — Як вони допомагали, п'єса на 4 одміни, ціна 28 коп.

ДИТЯЧІ П'ЄСИ.

Капельгородський. — Чарівна сопілка, феєрія на 1 дію, ціна 25 коп.
Манастирська. — Новий рік, віршована фантастична п'єса на 1 дію, ціна 25 коп.
" — Масниця, віршована фантастична п'єса на 1 дію, ціна 20 коп.
" — Осінь, п'єса на 1 дію, ціна 25 коп.

Ціна 25 коп.

№ 18731

